

Nghề đặc biệt
(Truyện cổ tích dân tộc Nùng)

*Năm anh em nhà nghèo, mỗi người đi một phương trời để học nghề đặc biệt.
Khi trở về, nhờ giỏi nghề đặc biệt, họ đã hợp sức làm nên chiến công phi
thường.*

Ngày xưa có một ông cụ có năm người con trai. Khi năm người con đã lớn khôn, một hôm ông cụ gọi họ lại rồi bảo:

- Nhà ta nghèo khó, bây giờ các con hãy cố đi ra ngoài tìm học cho được mỗi đứa một nghề, mà phải là nghề đặc biệt mới được. Ta hẹn ngày này sang năm, các con phải thành tài và trở về gặp nhau. Ai không học thành nghề, hoặc không chọn được nghề gì đặc biệt, thì đừng về đây nữa.

Cả năm anh em đều ứa nước mắt, hứa với bố sẽ hết lòng tìm học cho kỳ được mỗi người một nghề đặc biệt. Họ hẹn với nhau ngày trở về, rồi ra đi mỗi người một ngả. Anh cả thẳng đường đi đến một thành phố đông đúc. Anh hai lên miền rừng bốn mùa xanh tươi. Anh ba rong ruổi về đất kinh thành tấp nập. Anh tư rẽ sang vùng biên giới xa xôi. Anh năm xuống ven biển, quê hương của mặt trời.

Đến thành phố nọ, anh cả tìm mãi vẫn chưa ra một nghề gì đặc biệt.

Một hôm, anh đến cuối một khu phố vắng, thấy một chàng trai nai nịt gọn ghẽ, chân cuốn kha cắt (Kha cắt: là một thứ xà cạp bằng vải mà người dân tộc thường dùng bó chặt bắp chân kẻo chảy và quấn chặt ống quần để đi) trèo tường nhẹ nhàng như đi trên đất bằng, vượt hào dễ dãi như nhảy qua một rãnh nước, leo tường đá cao nhanh hơn đi trên một cái dốc con.

Anh cả gật đầu cho đó là cái nghề đặc biệt. Anh tới ngỏ ý xin theo học. Chàng trèo tường vui vẻ nhận lời. Từ đó thầy truyền lại cho trò tất cả mọi bí quyết của nghề nghiệp. Chẳng bao lâu anh cả đã thạo như thầy.

Anh hai đi hết vùng núi thấp đến vùng núi cao, vẫn chưa tìm được nghề gì. Một hôm, đi qua ven rừng, anh gặp một người đang giương cung nhắm bắn đàn chim én bay liệng ở lưng chừng trời, chỉ trong một lát, đã bắn rơi cả đàn hơn hai trăm con. Nhận thấy đó là nghề đặc biệt, anh ngỏ ý xin theo học, chàng đi sẵn lòng truyền nghề. Chẳng bao lâu anh đã dám bắn sánh đôi cùng thầy trong những cuộc đi săn.

Anh ba đến kinh đô giữa một ngày mùa thu. Anh đi hết phố này sang phố khác, cố tìm một cái nghề đặc biệt. Một hôm đứng trước một cái lều nhỏ trên đỉnh đồi, anh thấy một người đang chăm chú nhìn qua một cái ống. Anh hỏi, người kia đáp:

- Cái ống dòm này ghép bằng hai trăm mảnh gỗ mỏng của hai trăm thứ cây gỗ quý khác nhau ở trong rừng già. Nhìn vào ống dòm này thấy được hết cả mọi việc dở, hay, xảy ra ở khắp nơi trong thiên hạ. Vì vậy nhà vua phong cho tôi cái chức Trạng dòm.

Nghe nói, anh ba thấy là một nghề đặc biệt, muốn xin học. Trạng dòm vui lòng nhận lời.

Trước hết Trọng dòm dẫn anh vào rừng lấy về được đủ hai trăm khúc gỗ của hai trăm loại cây khác nhau. Rồi anh bắt tay vào công việc đẽo mông. Chỉ trong mấy tháng, anh đã có trong tay một cái ống dòm. Sau bao nhiêu ngày học tập, anh đã có thể nhìn thấy chiếc kim rơi ở trên con đường biên giới xa xăm, hay đếm được những con cá LỚN BÉ LƯƠN DƯỚI ĐÁY BỀ. Ít lâu sau, anh đã có thể thay công việc của Trọng dòm.

Lại nói đến anh tư, sau nhiều ngày len lỏi lên vùng biên giới tìm nghề. Anh gặp một bà cụ. Thấy anh bày tỏ nguyện vọng muốn tìm một cái nghề đặc biệt, bà cụ nói:

- Ta có nghề may vá. Nếu anh bằng lòng học, ta sẽ truyền lại cho.

Nghe nói học nghề may vá, anh tư vội vàng từ chối, vì anh cho cái nghề này không phải là nghề đặc biệt.

Bà cụ cho biết nghề may vá của bà không những vá áo, quần rách, mà còn vá được gỗ, đá, và được cả da thịt v.v...

Nghe nói vậy, anh tư vô cùng mừng rỡ, cố công theo học. Đến hôm thành tài, bà cụ còn tặng anh tất cả những đồ nghề của mình.

Còn anh năm đến vùng biển. Lạ đất lạ người, anh đi suốt tám tháng trời mà không thấy một nghề gì đặc biệt. Nghĩ đến ngày hẹn chỉ còn hai tháng, lòng anh như lửa đốt. Một hôm, trên đường đi, anh gặp một con cá vũ nằm phơi mình trên bãi cát. Thấy anh đến gần, con cá van ví:

- Xin chàng rủ lòng thương đem thả tôi xuống biển, sau này tôi sẽ trả ơn.

Anh năm ái ngại nhìn cá, rồi không quản đường xa, anh ôm cá ra bờ biển. Nhưng vừa thả xuống nước được một lúc cá đã biến thành một nàng tiên nổi lên mặt biển, tiến đến trước mặt và nói:

- Thiếp là công chúa út của vua Long Vương. Nếu không có chàng cứu thì thiếp đã phải chết khô trên bãi cát. Nay thiếp xin đưa chàng về long cung để cha thiếp đền ơn.

Anh năm từ chối, lấy cớ là mình còn phải tìm học một nghề đặc biệt. Công chúa liền nói:

- Chàng muốn học nghề đặc biệt là thế nào? Chàng có muốn học bơi lội như cá biển. Hay là chàng muốn học môn độn thổ như đi trên mặt đất, thì xin mời chàng đến nhà thiếp. Cha và anh thiếp sẽ truyền cho chàng, chỉ trong vòng nửa tháng là có thể thành tài.

Nghe nói vậy anh năm tỏ ý bằng lòng. Công chúa bảo anh nhắm mắt lại để nàng đưa đi. Khi anh mở mắt ra thấy mình đang ở trong một cái lâu đài lộng lẫy. Trước mắt anh là Long Vương và các hoàng tử. Long Vương vô cùng mừng rỡ, hết lời cảm tạ anh đã cứu sống con gái của mình. Long Vương sai mở tiệc khoản đãi anh. Rồi hôm sau, theo lời thỉnh cầu của anh, Long Vương sai các tướng dạy anh bơi lội. Lại truyền thêm cho anh môn độn thổ.

Chỉ trong một tuần trăng, anh đã thành tài và từ giả về trần.

Đúng hẹn, năm anh em đều trở về nhà. Cha con anh em gặp nhau vui mừng khôn xiết. Họ lần lượt kể cho cha già và cho nhau nghe bước đường học nghề của mình.

Một buổi sáng ông bố gọi các con lại và bảo:

- Ta định chặt cây gạo ở ngoài ngõ để xẻ ván bắc lại cái sàn nhà. Nhưng không biết sau khi chặt cây này, liệu muốn đào hết rễ có phải rời nhà đi không? Lại còn cái tổ chim ở trên ngọn kia nữa, không biết là chim gì? Bao giờ thì trứng nở?

Nghe bố nói vậy, năm người chuẩn bị trở tài.

Trước hết, anh năm vỗ tay hô một tiếng rồi chui xuống đất nơi gốc cây gạo. Một lúc anh lại chui lên chỗ cũ, nói:

- Cây này tất có mười sáu cái rễ to. Rễ ngắn nhất đi ngang ra ba sải. Rễ dài nhất luồn qua dưới nền nhà ta, đi mãi tới bờ suối cuối bản. Rễ cây cắm thẳng xuống đất sâu tới mười hai sải, nếu cha định nhổ thì cũng có thể nhổ được mà không hề chạm gì tới nhà ta.

Đến lượt anh ba cầm ống dòm nhìn lên một lúc rồi nói:

- Trong tổ chim có con chim lửa trời mẹ đang ấp hai quả trứng to bằng hai hột lạc. Hiện nay hai con chim bao tử đang cựa mình. Chỉ nội ngày mai là hai con chim sẽ chui ra khỏi vỏ. Đến lượt anh hai giương cung lên ngắm bắn, rồi anh cả trèo lên lấy trứng xuống, mà chim mẹ không hay biết gì cả. Khi nhìn trứng họ mới biết là mũi tên của anh hai đã chọc thủng mỗi quả trứng một lỗ nhỏ mà không hề chạm vào chim bao tử cũng như không đụng phải chim mẹ.

Anh tư liền giờ đồ nghề ra vá làm cho hai quả trứng lành lặn như cũ. Anh cả lại đặt trứng chim vào chỗ cũ mà chim mẹ vẫn không biết gì.

Ông bố rất hài lòng về năm nghề đặc biệt và tài nghệ thành thực của các con. Trong lúc sáu cha con vui vẻ chuyện trò thì bỗng có sứ giả của triều đình giao tìm người tài đi cứu công chúa bị con rồng dữ đến bắt trộm. Ai mà cứu được sẽ được vua gả công chúa làm vợ.

Cả năm anh em nghe nói hăm hở ra đi. Anh tư ghép ba trăm tấm ván thành một chiếc tàu đi biển dài ba mươi trượng. Chỉ trong một ngày anh đã thả xuống sông, tiến ra biển cả. Anh ba dùng ống dòm nhìn khắp nơi đã tìm thấy công chúa trong một hang đá trên đỉnh núi cao. Có một con rồng già sừng dài hàng sải, râu dựng ngược như rễ cây mọc, đang nằm gối đầu lên mình công chúa. Tàu tới chân núi, anh cả trèo lên tảng đá dốc thẳng đứng như một bức thành leo tới cửa hang. Anh thấy con rồng đang ngủ say, tiếng ngáy ồ ồ như sấm động. Anh cả nhẹ nhàng xốc nách công chúa kéo ra khỏi đầu rồng, mà rồng không hay biết gì cả. Anh bế công chúa men theo đường cũ trở về tàu, rồi kéo buồm cho tàu chạy rời khỏi nơi nguy hiểm.

Nhưng trong khi tàu lênh đênh giữa biển cả, thì con rồng đã tỉnh giấc. Thấy mất công chúa, nó vùng dậy tìm khắp nơi. Khi thấy công chúa ngồi trong tàu, thì nó lồng lộn lao đến nhưng anh hai đã cho nó một mũi tên tẩm thuốc độc. Con rồng bay lảo đảo một lúc rồi rơi xuống tàu, chiếc tàu bị vỡ ra từng mảnh. Còn năm tráng sĩ và công chúa dạt vào một hòn đảo hoang vu giữa biển cả. Anh năm liền bơi nhặt các mảnh ván lại đưa lên bờ. Anh tư lập tức giờ đồ nghề may, tàu lại chắc chắn như cũ.

Trong lúc anh tư đang loay hoay ghép thuyền thì có mục giả chan (Giả chan là một loại yêu tinh ăn thịt người) người thấy mùi thịt người liền lên đến bắt công chúa đem đi mất.

Anh ba lại lấy ống nhòm ra nhìn thấy công chúa bị nhốt ở trong cái hang sâu. Cửa hang bị lấp kín bằng những tảng đá to hơn cái nhà. Chàng năm theo hướng chỉ của anh, chui xuống đất, đi thẳng một mạch tới hang, cổng công chúa về. Khi tàu sắp chạy, hai vợ chồng giả chan ở đầu xông tới. Anh hai bắn một phát mục vợ giả chan lăn ra chết tươi.

Nhưng thằng chồng đã cướp lại được công chúa, cắp nách đưa lên đỉnh núi đá cao chót vót ở cuối hòn đảo. Hắn cho là bọn người mắt ngang kia (Người mắt ngang: chỉ người trần gian, hai mắt ở ngang nhau. Còn giả chan mắt xếch) không làm gì được hắn nữa bèn dừng lại toan ăn thịt công chúa, nhưng một mũi tên tẩm thuốc độc của anh hai lại bay đi cắm vào ngực đầy lông lá của hắn. Thấy giả chan đã ngã, anh cả liền nhanh chân leo vượt tảng đá cao, bế công chúa về tàu. Tàu về đến kinh thành. Năm tráng sĩ dắt công chúa vào cung ra mắt nhà vua và hoàng hậu. Vua và hoàng hậu mừng rỡ sai người mổ bò, mổ lợn bày yến ăn mừng.

Khi tiệc tan, nhà vua nhắc lại lời hứa ngày nọ, rồi hỏi công chúa muốn kết duyên với người nào. Công chúa cúi mặt không dám nói gì. Anh cả đứng lên tâu:

- Chúng tôi là con nhà hèn mọn không dám nghĩ đến cái chức phò mã của triều đình. Nay chúng tôi đã làm xong bổn phận của người dân chịu ơn vua, vậy xin chào nhà vua, chúng tôi trở về với cha già nơi thôn dã.

Nghe nói vậy công chúa nước mắt chảy ròng ròng nói:

- Một mình thiếp làm vất vả cả năm chàng. Theo lời hứa của vua cha thì thiếp phải gửi thân với một chàng có công lao để đền ơn. Nhưng xem ra năm chàng đều có công lớn ngang nhau. Thiếp không thể lấy cả năm chàng làm chồng. Nay vua cha thiếp chỉ có một mình thiếp là con gái, không có con trai nối dõi. Thiếp xin cha nhận cả năm chàng làm con, cùng làm anh em với thiếp, thì thiếp mới thỏa dạ.

Nhà vua vỗ tay cười ha hả nói:

- Con gái ta rất giỏi! Từ đây ta có năm người con trai anh hùng. Xin năm tráng sĩ chớ từ chối...

Năm em cảm động nhận lời. Nhà vua liền phong cho họ chức quan trong triều rồi bày tiệc ăn mừng.